

Kommenterad statistik 1998–2001

Förord

I samband med Utrikesdepartementets genomlysning av de politiska, ekonomiska och sociala förhållanden i Mellanöstern och Nordafrika (se Ds 1999:63 ”Tradition och Förnyelse – en studie av Nordafrika och Mellanöstern”) sammanställde Sida en översikt av utvecklingssamarbetet med regionen 1986/87–1997 (Mena-projektet, underlag Nr 3, 2000).

I denna uppdaterade översikt ges en översiktlig bild av Sidas utvecklingssamarbete med Mellanöstern och Nordafrika åren 1998–2001. Sammanställningen har gjorts av konsulten Anders Nilsson med hjälp av handläggarna på Sidas olika ämnesavdelningar. Den slutliga redigeringen har gjorts av Mats Bengtsson på Sidas enhet för Mellanöstern och Nordafrika. Om ni finner fel och brister i sammanställningen eller i övrigt vill kommentera innehållet så kontakta gärna Sidas enhet för Mellanöstern och Nordafrika, Sidas växel tel 698 5000, så kan vi göra nästa uppdaterade version ännu bättre.

Utgiven av Sida 2003

Asienavdelningen

Tryckt av Edita Sverige AB, 2003

Artikelnummer: SIDA3279sv

ISBN 91-586-2109-1

Denna publikation kan laddas hem/beställas från www.sida.se/publikationer

Innehållsförteckning

1. Sidas utvecklingssamarbete med MENA-regionen	5
1.1 Sidas utvecklingssamarbete med MENA-regionen 1998–2001 ..	6
2. Sidas utvecklingssamarbete med Västbanken och Gaza	8
2.1 Västbanken och Gaza	8
3. Infrastruktur och Ekonomiskt Samarbete – INEC	11
3.1 Kontraktsfinansierat Tekniskt Samarbete – INEC/KTS	11
3.1.1 Kontraktsfinansierat Tekniskt Samarbete i MENA-regionen ...	11
3.2 Krediter – INEC/FINANS	13
3.2.1 Krediter i MENA-regionen	13
4. Internationella kurser – PEO/ITP	15
4.1 Internationella kurser i MENA-regionen	15
5. Samverkan med Enskilda organisationer, humanitärt bistånd och konflikthantering – SEKA	17
5.1 Samverkan med enskilda organisationer – SEKA/EO	17
5.1.1 Samarbete genom enskilda organisationer i MENA-regionen .	18
5.2 Humanitärt bistånd och konflikthantering – SEKA/HUM	20
5.2.1 Humanitärt bistånd och konflikthantering i MENA-regionen .	21
6. Demokrati och Social utveckling – DESO	23
6.1 Demokrati, mänskliga rättigheter och god samhällsstyrning – DESO/DESA	23
6.1.2 Demokrati, mänskliga rättigheter och god samhällsstyrning i MENA-regionen	24
6.2 Kultur och Media – DESO/Kultur & Media	25
6.2.1 Kultur och Media i MENA-regionen	25
7. Forskningssamarbete – SAREC	27
7.1 Svensk forskning om och i MENA-regionen	27
8. Övrigt	29
8.1 Linnaeus-Palme programmet	29
8.1.1 Linnaeus-Palme i MENA-regionen	29
8.2 Minor Field Studies (MFS)	29
8.2.1 Minor Field Studies i MENA-regionen	30

Tabeller

Tabell 1:	Sidas utbetalningar i MENA-regionen per land 1998–2001, tkr	6
Tabell 2:	Sidas utbetalningar i MENA-regionen per sektor 1998–2001, tkr	7
Tabell 3:	Sidas utbetalningar till Västbanken/Gaza per sektor 1998–2001, tkr	9
Tabell 4:	Kontraktsfinansierat Tekniskt Samarbete per land 1998–2001, tkr	12
Tabell 5:	Antal deltagare (varav kvinnor) i Sidas Internationella kurser 1998–2001	16
Tabell 6:	Svenska enskilda (ram)organisationers sammanlagda utbetalningar per land 98–01, tkr	18
Tabell 7:	Svenska enskilda (ram)organisationers utbetalningar per land 1998–2001, tkr	19
Tabell 8:	Svenska enskilda (ram)organisationers utbetalningar/sektor och land 1998–2001, tkr	20
Tabell 9:	Humanitärt bistånd och konflikthantering i MENA-regionen per land 1998–2001, tkr	22
Tabell 10:	Demokrati, mänskliga rättigheter och god samhällsstyrning på VB/G per delsektor tkr	24
Tabell 11:	Kultur och Media i MENA-regionen 1998–2001, tkr	26
Tabell 12:	Svensk forskning om och i MENA regionen per land 1998–2001, tkr	27
Tabell 13:	Beviljade projekt inom Linnæus-Palme programmet i MENA-regionen	29
Tabell 14:	Minor Field Studies i MENA-regionen per land 1998–2001	30

Förkortningar

MENA	Regionenheten för Mellanöstern och Nordafrika
INEC	Avdelningen för Infrastruktur och Ekonomiskt Samarbete
KTS	Enheten för Kontraktsfinansierat Samarbete
FINANS	Enheten för Finansiering och Kapitalmarknad
PEO/ITP	Avdelningen för Personal och Organisations Utveckling/ International Training Programmes
SEKA	Avdelningen för Samverkan med Enskilda Organisationer och Humanitärt Bistånd med Konflikthantering
EO	Enheten för Samverkan med Enskilda Organisationer
HUM	Enheten för Humanitärt Bistånd och Konflikthantering
DESO	Avdelningen för Demokrati och Social Utveckling
DESA	Enheten för Demokratisk Samhällstyrning
Kultur/Media	Enheten för Kultur och Media
SAREC	Avdelningen för Forskningsamarbete

1. Sidas utvecklings-samarbete med MENA-regionen

Biståndet till regionen är litet i jämförelse med samarbetet med t.ex. övriga Asien eller Afrika söder om Sahara. Detta beror till stor del på att MENA-länderna, med undantag för Yemen, är så kallade medelinkomstländer med relativt god utbildningsstandard och någorlunda starka institutioner. Dessa är därför inte i linje med svenskt utvecklingssamarbetes huvudinriktning mot fattiga länder. Förutom det stöd som kom att utgå till palestinierna på Västbanken/Gaza (VB/G) gavs i biståndets början på 1960- och 70-talen mer omfattande stöd endast till Tunisien.

Under 1980- och 90-talen utvecklade Beredningen för Teknisk-Ekonomiskt Samarbete (BITS), och senare Sida, ett samarbete med länderna i regionen baserat på tillgängliga biståndsinstrument för samarbete med medelinkomstländer; kontraktfinansierat tekniskt samarbete (KTS), internationella kurser och u-krediter. Dessutom har bistånd getts genom svenska enskilda organisationerna aktiva i regionen. Även ett stort humanitärt bistånd har förmedlats för att lindra effekterna av regionens krig och konflikter.

Idag är det endast med VB/G som Sida har ett mer omfattande utvecklingssamarbete. Samarbetet med VB/G styrs av en av landstrategi fastställd av regeringen. I samarbetsavtal med PLO gör Sida fleråriga ekonomiska utfästelser till stöd för den palestinska myndigheten.

Sidas utvecklingssamarbete med MENA-regionen kommer att öka de närmsta åren. Efter det att Utrikesdepartementet presenterat en studie av Sveriges relationer med regionen (Ds 199:63) har Sida tagit fram ett internt *Förhållningssätt för Sidas utvecklingssamarbete med Mellanöstern och Nordafrika* (GD 41/02). Dokumentet utgör de första riktlinjerna som tagits fram av Sida för svenskt utvecklingssamarbete med MENA-regionen (exkl. VB/G). I det framtida regionala samarbetet med MENA-regionen är målsättningen att främja demokrati och respekten för mänskliga rättigheter, ökad jämställdhet, samt att främja fred och säkerhet. Samarbetet kommer dels att genomföras inom ramen för de befintliga samarbetsområden, dels genom en ökad satsning inom områdena demokrati, mänskliga rättigheter, kultur- och forskningssamarbete.

Den här översikten redovisar endast Sidas bilaterala utvecklingssamarbete, men Sida arbetar också med EG:s utvecklingssamarbete i regionen. Genom Utrikesdepartementet ger Sverige dessutom årliga finansiella bidrag till ett antal multilaterala organisationer med verksamhet också i MENA-regionen.

1.1 Sidas utvecklingssamarbete med MENA-regionen 1998–2001

Under perioden 1998–2001 utbetalade Sida 1430 Mkr i MENA-regionen. De största mottagarländerna av Sidas bistånd, oavsett karaktär, var VB/G (59%) och Irak (16%), se tabell 1.

Tabell 1: Sidas utbetalningar i MENA-regionen per land 1998–2001, tkr

År	1998	1999	2000	2001	Totalt
Land					
ALG	22.286	15.679	1.784	17.295	57.044
EGY	8.282	7.400	12.905	11.286	39.873
IRAK	59.261	68.258	61.894	35.389	224.802
IRAN	-	258	-	-	258
ISR	5.500	-	-	-	5.500
JORD	9.680	16.045	8.038	6.892	40.655
KUW	750	750	-	-	1.500
LIB	14.804	16.104	12.913	8.836	52.657
MAR	2.537	4.892	7.199	5.464	20.092
SYR	364	757	8.789	930	10.840
TUN	3.240	12.447	3.476	3.698	22.861
VB/G	131.135	198.789	289.491	226.398	845.813
YEM	6.130	4.507	8.314	6.280	25.231
REG. M.Ö.	4.651	14.156	19.793	36.422	75.022
REG. N.AFR.	61	-	3.330	4.670	8.061
Totalt	268.680	360.043	437.927	363.558	1.430.208

Källa: Databasen som ligger till grund för Sidas Statistical Yearbook.

Utbetalningarna ökade med 35% mellan 1998 och 2001, där år 2000 utgjorde en topp med utbetalningar på 438 Mkr. Ökningen i utbetalningar har främst skett inom samarbetet med VB/G och avseende regionala projekt i Mellanöstern. Utbetalningarna till VB/G ökade med 72% och de regionala utbetalningarna ökade 18 gånger under perioden. I VB/G ökade samarbetet främst inom infrastruktursektorn¹, medan mänskliga rättigheter (MR), demokrati och sociala frågor ökade mest i region Mellanöstern. Den tillfälliga svackan i utbetalningar till Irak under 2001 orsakades av den omläggning av det humanitära stödet som skedde från norra Irak till förmån för de södra och centrala delarna av landet. Under perioden 1998–2001 dominerade tre sektorer och utgjorde tillsammans 89% av utbetalningarna i regionen (se tabell 2); infrastruktur (34%), sociala sektorer (31%) och MR och demokrati (24%).

¹ Inom sektorn infrastruktur ingår även handels- och urbana frågor.

Tabell 2: Sidas utbetalningar i MENA-regionen per sektor 1998–2001, tkr

År	1998	1999	2000	2001	Totalt
Sektor					
Infrastruktur	48.254	117.754	204.722	122.674	493.404
Sociala sektorer	96.243	135.344	106.514	111.079	449.180
MR & demokrati	74.707	84.405	95.316	91.433	345.861
Övrigt	40.028	6.016	15.265	22.610	83.919
Naturbruk	9.448	16.524	16.110	15.762	57.844
Totalt	268.680	360.043	437.927	363.558	1.430.208

Källa: Databasen som ligger till grund för Sidas årliga Statistical Yearbook.

2. Sidas utvecklings-samarbete med Västbanken och Gaza

Det svenska stödet till palestinierna inleddes några år efter Israels bildande 1948. Biståndet kanaliserades genom UNRWA², FN:s särskilda organ för hjälp till Palestinaflyktingar. Fortfarande utgår ett betydande svenskt multilateralt bistånd till UNRWA. Bidraget uppgår år 2002 till 170 mkr och utbetalas direkt från Utrikesdepartementet. Efter att Israel och palestinierna 1993 undertecknat den s.k. Principdeklarationen, som utgjorde ett ramverk för fredsförhandlingar inom en femårsperiod, ökade det svenska bilaterala biståndet kraftigt och kom från och med 1995/96 att ges en fastare form genom att VB/G tilldelades en årlig s.k. landram.

Sedan det andra upproret, Intifadan, utbröt i oktober 2000 har många insatser inom utvecklingsbiståndet tvingats ändra inriktning mot att i första hand lindra konsekvenserna av konflikten, såväl för enskilda människor som för den palestinska administrationen. Därtill har den allt mer trängda situationen för palestinierna, med hårda israeliska avspärrningar och utgångsförbud under långa tider, lett till att det humanitära biståndet stadigt ökat sedan oktober 2000.

2.1 Västbanken och Gaza

Utvecklingssamarbetet med Västbanken och Gaza vilar på en landstrategi fastlagd av regeringen. Innevarande landstrategi gäller t.o.m. 31 december 2002, men avsikten är att förlänga den ytterligare ett år.

Målen för samarbetet är att:

- främja en fredlig utveckling genom direkt stöd till fredsprocessen
- bidra till den sociala och ekonomiska utvecklingen
- bidra till uppbyggnaden av ett demokratiskt samhälle
- skapa förutsättningar för en hållbar ekonomisk utveckling.

² The United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East

Tabell 3: Sidas utbetalningar till Västbanken/Gaza per sektor 1998–2001, tkr

År	1998	1999	2000	2001	Totalt
Sektor					
MR & demokrati	40.337	43.826	50.587	57.757	192.507
Sociala sektorer	53.857	65.659	48.132	48.861	216.509
Infrastruktur ³	24.398	86.554	181.236	114.415	406.603
Naturbruk	564	838	2.462	425	4.289
Övrigt	11.979	1.912	7.075	4.940	25.906
Totalt	131.135	198.789	289.492	226.398	845.814

Källa: Databasen som ligger till grund för Sidas årliga Statistical Yearbook.

Utvecklingssamarbetets innehåll har varit relativt oförändrat under perioden, med inriktning på de tre sektorerna MR och demokrati, sociala sektorer och infrastruktur. Visst stöd ges också till ett dialogfrämjande fredsbyggande arbete som pågått under större delen av perioden. Insatser inom området naturbruk förekommer endast inom de enskilda organisationernas arbete. Posten övrigt ovan hänför sig huvudsakligen till utsänd personal och enstaka utredningar.

Syftet med det svenska stödet till **demokrati och mänskliga rättigheter** är att medverka till ett palestinskt samhälle byggt på demokratiska värden och respekt för de mänskliga rättigheter. I det spända läge som råder har de palestinska myndigheternas respekt för de mänskliga rättigheterna tidvis varit bristfällig men trots allt svårare arbetsförhållanden för de palestinska organisationerna har fortsatt stöd prioriterats. Ett tiotal palestinska och några israeliska MR-organisationer får stöd genom den Internationella Juristkommissionens svenska avdelning.

Inriktningen på målgruppen barn och ungdom har varit tydlig under perioden. Detta är understött av bland annat det faktum att nästan hälften av befolkningen på VB/G är under 15 år. Sedan hösten 2000 har barn och ungdomar levt under allt mer pressade förhållanden och risken att de dras in i konflikter och våld ökar. Såväl trauman som undernäring ökar i gruppen. Den palestinska myndigheten har med svenskt stöd tagit fram en särskild barnplan, som beskriver hur barn och ungdomars behov och rättigheter kan bevakas och förbättras. Sida finansierar ett sekretariat som ansvarar för att planen genomförs.

Inom den **sociala sektorn** går stödet till insatser inom kultur- och hälsoområdet. Inom kulturområdet har stödet koncentrerats på målgruppen barn och ungdom genom stöd till barnbibliotek, kulturcentra, läsprogram, teater, dans och musikundervisning. Inom kulturområdet har efterfrågan på insatser ökat trots den turbulenta situationen.

Inom hälsosektorn har sedan början av 90-talet palestinska enskilda organisationer fått stöd genom Palestinagrupperna i Sverige och Diakonia. Stödet avser insatser för primärhälsovård i de palestinska områdena, i huvudsak med inriktning på mödrar och barn. Arbetet har pågått länge och metoder som utvecklats inom programmet har under perioden fått internationell spridning. Ett stöd för bybaserad rehabilitering av handikappade har också fått internationellt erkännande. Stöd för utveckling av mentalhälsovård i Gaza ges med inriktning på insatser för barn som

³ Inom sektorn infrastruktur ingår även handels- och urbana frågor.

drabbats av trauma. Flertalet insatser inom hälsosektorn behöver dock p.g.a. det försämrade läget i allt högre utsträckning koncentreras på insatser av mer akut karaktär.

Insatser inom sektorn **infrastruktur** omfattar även handels- och urbana frågor. Utbetalningsvolymen varierar starkt, framförallt beroende på utbetalningar till en biståndskredit för en kraftledning i Gaza, som för år 2000 uppgick till 135 mkr och för år 2001 till 47 mkr. Kraftledningen byggs av ABB och finansieras av Sida och har lett till en väsentligt förbättrad elförsörjning. Olika sysselsättningsprojekt ökade till drygt 40 mkr under 2001 med anledning av palestiniernas försämrade försörjningsmöjligheter.

Andra insatser inom sektorn är bland annat stöd till ett program i norra Gaza för att förbättra boendemiljön genom att återföra regnvattnet till grundvattnet. I Hebron och Ramallah medverkar Sverige till att kulturhistoriskt värdefulla byggnader rustas upp. Förutom att detta ger arbetslösa sysselsättning kan byggnaderna åter användas t.ex. som bostäder, kvinnocenter, ungdomsgårdar, museer med mera.

3. Infrastruktur och Ekonomiskt Samarbete – INEC

3.1 Kontraktsfinansierat Tekniskt Samarbete – INEC/KTS

Målet med det kontraktsfinansierade tekniska samarbetet är att främja utvecklingen i låg- och medelinkomstländer, samt förmedla kunskap inom områden som är av strategisk betydelse för samarbetsländernas utveckling. Det kontraktsfinansierade samarbetet skall främja ett ökat utbyte av kompetens och erfarenhet mellan Sverige och samarbetsländer, samt verka för att en bred krets av svenska aktörer deltar i samarbetet. Sida stödjer årligen 150–200 insatser i ett trettiotal länder inom ramen för samarbetet. Projekten har tydliga mål och är tidsbegränsade, oftast till 1–2 år, och har normalt en storleksordning på 0,5–4 Mkr. Kravet på kostnadsdelning mellan parterna är större än i traditionellt utvecklings-samarbete. De bidrag som totalt förmedlades genom KTS 2001, uppgick till 147 Mkr.

3.1.1 Kontraktsfinansierat Tekniskt Samarbete i MENA-regionen

Sida har kontraktsfinansierat tekniskt samarbete med Egypten, Jordanien, Libanon, Marocko, Syrien och Tunisien⁴. Under perioden 1998–2001 utbetalades totalt uppemot 112 mkr till KTS-projekt i Mellanöstern och Nordafrika (se tabell 4). Största mottagare var Jordanien (35 Mkr) och Marocko (20 Mkr). KTS-samarbetet har strävat efter koncentration till sektorer där svensk konkurrenskraft och kompetens är stark, främst miljö-, energi-, förvaltnings-, skogs-, tele-, industri- och transportsektorerna. Samarbetet har kommit att spridas på olika sektorer i enlighet med ländernas egna prioriteringar och tonvikten varierar därför mellan länderna. I övrigt har inga landspecifika strategier tillämpats. I enlighet med *Förhållningssätt för Sidas utvecklingssamarbete med Mellanöstern och Nordafrika* (GD 41/02, april 2002) kommer i framtiden en större betoning att läggas på insatser kopplade till MR, samt freds- och demokratifrågor.

⁴ Västbanken och Gaza erhåller ej KTS då området har tilldelats en s.k. landram för utvecklingssamarbetet.

Tabell 4: Kontraktsfinansierat Tekniskt Samarbete per land 1998–2001, tkr

År	1998			1999		2000		2001	
Land	⁵ Antal insatser	Beslutat	Utbetalt ⁶	Beslutat	Utbetalt	Beslutat	Utbetalt	Beslutat	Utbetalt
EGY	20	1079	3342	12686	3225	7191	4325	1034	6407
JORD	21	12315	7770	8670	13718	7078	7425	1443	6892
LIB	10	10022	2734	6387	8520	5321	4612	0	778
MAR	20	7437	2537	9373	4892	715	7199	9900	5464
SYR	8	103	114	6272	257	217	4989	0	998
TUN	12	4709	1740	65	10460	2310	1312	712	2615
Totalt	91	35665	18237	43453	41072	22832	29862	13089	23154

Källa: Uppgifter från INEC/KTS statistik

Det kontraktsfinansierade tekniska samarbetet fungerar i huvudsak väl i MENA-regionen då samtliga är medelinkomstländer med en god utbildningsstandard och med institutioner som i princip är tillräckligt starka för att fungera som kompetenta, självständiga parter. Förutsättningarna varierar dock mellan länderna och även mellan olika sektorer. I vissa länder, som exempelvis Jordanien, är förutsättningarna bättre för att knyta nya kontakter mellan aktörer som inte tidigare har samarbetat medan det i andra länder krävs mer aktivt engagemang från Sida eller ambassaderna.

Det har gjorts försök att bredda samarbetet till nya länder, sektorer och samarbetsparter under 1998–2001, men detta har inte lyckats i någon större utsträckning. Detta beror på en rad olika faktorer, bland annat: avsaknaden av nationella samordningsmyndigheter för utvecklings-samarbetet i vissa samarbetsländer; krav på kostnadsdelning i sektorer där gåvofinansierade projekt har dominerat; brist på fransktalande konsulter; budgetrestriktioner; samt svaga och tungrodda administrationer. Nya upphandlingsregler har också inneburit att nysatsningar blivit mer tidskrävande. Av tabell 4 framgår det att KTS beloppen i MENA regionen har minskat vilket kan till viss del härledas till ovan nämnda anledningar.

Samspelet mellan olika utvecklingsinsatser såsom internationella kurser och krediter utnyttjas ännu inte i någon större utsträckning. Möjligheten till sådan integration är stor, exempelvis kan lokala internationella kurser ordnas som en konsekvens av tidigare KTS-samarbete för att ytterligare stärka en sektor eller för att sprida kunskaperna vidare till andra länder i regionen. Detta borde vara speciellt attraktivt med tanke på att merparten av länderna i regionen är arabisktalande. Vidare kan KTS-projekt och krediter med fördel kopplas ihop, något som tidigare har skett på bl.a. tele- och VA-området i Tunisien.

⁵ Det bör noteras att det höga antalet insatser delvis är missvisande, detta p.g.a. att flera insatser t.ex. förstudier, upphandlingsunderlag, utvärderingar etc., kan vara kopplade till samma projekt.

⁶ Anledningen till att utbetalda belopp ibland överstiger beslutade belopp beror på att beslut om utbetalningar som togs innan 1998 ibland betalades ut först efter 1998.

3.2 Krediter – INEC/FINANS

U-krediter infördes i början av 1980-talet för att stödja angelägna investeringar i svenska samarbetsländer. Dessa krediter upphandlas direkt på den finansiella marknaden av mottagarlandet. Sidas bidrag består av en 35-procentig gåvoandel, som ämnar att mjuka upp lånevillkoren för samarbetslandet. Med u-krediter finansieras leveranser från svenska företag som vunnits i internationell konkurrens. U-krediter ges till ett 20-tal utvecklingsländer med BNP/capita under 2995 USD, som bedöms vara kreditvärdiga, samt har godkänts av västvärldens ekonomiska samarbetsorganisation, OECD, för utlåning på mjuka villkor. Länderna skall dessutom bedriva en utvecklingspolitik som ligger i linje med målen för svensk utvecklingspolitik.

En av de viktigaste aspekterna vid bedömningar av u-kreditprojekt är mottagarlandets prioritering av projektet. Det är ”köparlandet” som slutligen skall stå som garant för krediten. Sida tar inte projektrisker, utan Sidas garanti täcker bara risker för att landet inte klarar sina åtaganden. En premie tas ut på garantin som bestäms enligt rekommendation från Exportkreditnämnden (EKN). Det finns numera även möjlighet att subventionera premien. Genom att ta in den i totalfinansieringen blir den subventionerad i samma utsträckning som projektet i stort (35 eller 50 procent). Vid kontant betalning kan den också subventioneras via biståndsanslaget. I bedömningen av vilka länder som är öppna för u-krediter följer Sida Exportkreditnämndens och UD:s rekommendationer.

En annan form av kredit som används av Sida är biståndskrediter. Dessa krediter ges till de fattigaste länderna. Till skillnad från u-krediter, finansieras biståndskrediter helt av Sida, och gåvoandelen uppgår oftast till 80%. Det finns ingen fastslagen BNP/capita gräns för vilka länder som kan erhålla biståndskrediter.

Biståndsanslaget för krediter är på omkring 400 Mkr per år. Det medger en ungefärlig total kreditvolym på 1,2–1,5 miljarder kronor. U-krediterna är ett biståndsinstrument som i normalfall är bundet till svenska leveranser, förutsatt att dessa är internationellt konkurrenskraftiga.

3.2.1 Krediter i MENA-regionen

För närvarande är Algeriet, Egypten, Jordanien, Marocko, Tunisien och Yemen öppna för u-krediter.

Under den aktuella perioden anslagsbelastades endast en kredit till MENA-regionen, nämligen en biståndskredit värd 185 Mkr,⁷ varav 157 Mkr var gåvoandel, till VB/G. Krediten syftar till att stödja konstruktionen av ett 220 kV transmissionssystem i Gaza.

2001 togs dessutom ett beslut om en u-kredit till Jordanien värd 66 Mkr, varav gåvoandelen uppgår till 33 Mkr. Krediten anslagsbelastas dock först 2002. Syftet med krediten är att finansiera en konsultinsats som stöd till utbyggnaden av ett befintligt avloppsreningsverk.

Till skillnad från den studerade perioden, beviljades ett stort antal krediter till länder i MENA-området mellan 1989–97. Under dessa år fattade Sida beslut om totalt 17 krediter, fördelade mellan Egypten, Marocko, samt Tunisien, för ett värde av 771 Mkr. En förklaring till varför det skett en sådan minskning i antalet beslutade krediter är det s.k.

⁷ Av dessa belastades 182 Mkr under 2000–2001, medan de resterande 3 Mkr planeras belastas 2002.

”Helsingforsavtalet” som ingicks mellan OECD:s medlemsländer 1993. Överenskommelsen innebar att alla medlemsländer förband sig att endast ge u-krediter till icke-kommersiellt gångbara sektorer, så som vatten och avlopp, miljö, kollektivtransport, järnvägar, samt landsbygds-elektrifiering. Eftersom länderna i MENA-regionen traditionellt har tilldelats krediter i sektorer som idag klassificeras som kommersiellt gångbara av OECD, exempelvis telesektorn, har MENA-regionen drabbats speciellt hårt av OECD:s kreditreform.

Mellan 1998–2001 har det inte förekommit några fristående garantier⁸ till MENA-regionen, men i enlighet med *Förhållningssätt för Sidas utvecklingssamarbete med Mellanöstern och Nordafrika* (GD 41/02), finns det möjlighet för länderna i regionen att erhålla sådana garantier i framtiden.

Även om betydelsen av krediter har minskat under de senaste åren, visar erfarenheterna att det är en lämplig biståndsform för MENA regionen. Anledningen till detta är att ländernas statliga institutioner är förhållandevis utvecklade och väl fungerande.

⁸ Fristående garanti motsvarar den gamla benämningen biståndsgaranti.

4. Internationella kurser – PEO/ITP⁹

Målet med den internationella kursverksamheten är att främja kompetensutveckling i låg- och medelinkomstländer genom att förmedla kunskap inom områden där Sverige besitter särskild kompetens som är av strategisk betydelse för samarbetsländernas utveckling. De internationella kurserna ska främja ett ökat utbyte av kompetens och erfarenhet mellan Sverige och samarbetsländerna och verka för att en bred krets av svenska aktörer deltar i samarbetet. Avsikten är att kursdeltagarna ska ha direkt nytta i sina verksamheter av förvärvad kunskap. Kurserna arrangeras normalt i Sverige, men uppföljningsseminarier i deltagarnas hemländer förekommer.

4.1 Internationella kurser i MENA-regionen

Sidas regionavdelning för Mellanöstern och Nordafrika (MENA) skickar listor på ITP till de länder de vill ska inbjudas till de olika kurserna. På dessa bevakningslistor, för 1998–2001, finns Egypten, Jordanien, Libanon, Marocko, Syrien och Tunisien, som är öppna för såväl KTS som internationella kurser, men även Algeriet, Iran, VB/G och Yemen. Förutom de länder som finns med på bevakningslistorna är de internationella kurserna öppna för ett antal andra länder i regionen, exempelvis Saudiarabien, Oman, Libyen, Bahrain, Förenade Arabemiraten, Kuwait och Qatar. Flera av de länder som listats i den senare gruppen har dock inte varit representerade i de internationella kurserna. Alla länder som kan delta (inklusive en del Gulfländer¹⁰) får från och med 2003 kursfinansiering. Tidigare kunde ett antal länder som låg över låg- och medelinkomstgruppen delta som självfinansierade länder.

Av tabell 5 framgår att det skett en minskning i antalet deltagare från MENA-regionen de senaste åren. En förklaring kan vara att 11 september har haft utslag i statistiken men detta är svårt att bedöma i dagsläget. Förra året deltog 158 personer från 13 länder. Kvinnor är generellt underrepresenterade. Ca 28% av deltagarna var kvinnor, en fördelning som varit densamma över åren. Algeriet visar dock en tydlig förbättring med en andel kvinnor på 52% jämfört med 26% under perioden 1989–1997. Totalt var kostnaden för de 712 deltagarna 1998–2001 ca 58 mkr. Förra året var den genomsnittliga kostnaden drygt 85 tkr per deltagare.

⁹ Avdelningen för Personal och Organisationsutveckling/International Training Programmes

¹⁰ Bahrain, Förenade Arabemiraten, Kuwait, Qatar och Saudiarabien.

Tabell 5: Antal deltagare (varav kvinnor) i Sidas Internationella kurser 1998–2001

År	1998	1999	2000	2001	Totalt
Land					
ALG	5 (4)	5 (2)	5 (1)	8 (5)	23 (12)
EGY	51 (20)	53 (18)	51 (20)	38 (13)	193 (71)
IRAN	0	1 (1)	6 (4)	9 (0)	16 (5)
JORD	55 (12)	39 (8)	33 (7)	38 (8)	165 (35)
KUW	0	2 (0)	1 (0)	2 (0)	9 (0)
LIB	7 (2)	8 (0)	16 (6)	11 (4)	42 (12)
MAR	18 (7)	13 (6)	10 (3)	13 (5)	54 (21)
SYR	16 (4)	8 (2)	12 (4)	5 (1)	41 (11)
TUN	19 (4)	15 (3)	13 (3)	20 (6)	67 (16)
VB/G	19 (1)	20 (5)	26 (4)	8 (2)	73 (12)
YEM	4 (0)	10 (2)	7 (0)	3 (0)	24 (2)
Saudiarabien.	2 (0)	0	0	1 (0)	3 (0)
Qatar	0	0	0	2 (0)	2 (0)
Totalt	200 (54)	174 (47)	180 (52)	158 (44)	712 (197)

Källa: Sida/PEO/ITP:s statistik

I enlighet med *Förhållningssätt för Sidas utvecklingssamarbete med Mellanöstern och Nordafrika* kommer Sida att erbjuda de för respektive land och sub-region strategiskt intressanta kurser som uppfyller Förhållningssättets övergripande målsättningar för MENA-regionen. Ett stort antal länder ska inbjudas i syfte att främja såväl kontakter mellan Sverige och MENA-regionen, som ett intraregionalt samarbete. Ett ökat kvinnligt deltagande eftersträvas. I samarbete med Svenska Institutet i Alexandria ska även regionala kurser och uppföljningsseminarier prövas.

5. Samverkan med enskilda organisationer, humanitärt bistånd och konflikthantering – SEKA

5.1 Samverkan med enskilda organisationer – SEKA/EO

Sidas bidrag till svenska enskilda organisationers verksamhet skall inriktas på insatser som främjar framväxten av ett livskraftigt civilt samhälle.

Insatsernas målsättning är att bland annat att stärka den lokala partners organisation samt öka dess kapacitet att genomföra relevanta utvecklingsprojekt. Dessa projekt skall ske tillsammans med den direkta målgruppen vilken består av de allra fattigaste i samhället. Särskild uppmärksamhet riktas till marginaliserade grupper, så som fattiga, handikappade, kvinnor, barn, minoriteter, flyktingar m.fl.

Bidrag genom folkrörelser och enskilda organisationer uppgick till 863 Mkr budgetåret 2001 och fördelades mellan cirka 300 organisationer i ett 100-tal länder. Det så kallade ramanslaget är en av grundvalarna för Sidas samarbete med de svenska enskilda organisationerna. Det innebär att organisationerna själva driver och genomför en verksamhet som Sida ger bidrag till. Huvudregeln är att organisationen står för minst 20 procent, som egeninsats, av det totala beloppet för ett projekt.

Idag förmedlas projektbidragen via 13 ramorganisationer¹¹ som själva tar hand om alla ansökningar från sina underorganisationer. Varje ramorganisation sätter samman sina projektkataloger utifrån målen för det svenska utvecklingssamarbetet och presenterar dessa för Sida för beslut om bidrag. Prioriteringar mellan teman och verksamhetsländer görs av ramorganisationerna själva, utifrån sina egna prioriteringar och program.

Utöver de tretton ramorganisationer som erhåller årsbidrag enligt samarbetsavtal med Sida, kan även mindre organisationer ansöka om Sidabidrag via Forum Syd och Svenska Missionsrådet (SMR). Ramorganisationer och andra svenska enskilda organisationer erhåller även informationsbidrag för att sprida opinion kring och kunskap om utvecklingsfrågor i Sverige.

¹¹ De 13 ramorganisationerna är: Afrikagrupperna, DIAKONIA, Handikapporganisationernas Internationella Biståndsförening (SHIA), LO/TCOs Biståndsnämnd, Lutherhjälpen/Svenska Kyrkans Mission, Olof Palmes Internationella Centrum (OPC), Pingstmissionens Utvecklingssamarbete (PMU), Rädda Barnen (RB), Svenska Missionsrådets Biståndsnämnd (SMR), Svenska Röda Korset (SRK), Forum Syd, Utan Gränser/Swedish Cooperative Centre (UG/SCC) och Utbildning för Biståndsverksamhet (UBV).

5.1.1 Samarbete genom enskilda organisationer i MENA-regionen

De direkta utvecklingsprojekt som genomförs i MENA-regionen, utgörs till största delen av demokratiinsatser, fredsfrämjande insatser och insatser för att synliggöra övergrepp på mänskliga rättigheter. Svenska Kyrkan har till exempel genomfört regionala seminarier i Mellanöstern just för att uppmärksamma situationen kring mänskliga rättigheter och det civila samhällets roll. Annan verksamhet som erhållit stöd är bl.a. utbildnings- och fortbildningsprogram inom olika ämnesområden, rättshjälpsprogram, migrations- och flyktingverksamhet, fredsfrämjande och konfliktföbyggande verksamhet samt integrerade hälsoprogram och handikapprehabilitering.

Diakonia arbetar i VB/G med Community Based Rehabilitation (CBR). Detta är en arbetsmodell som skapats för arbetet med rehabilitering av funktionshindrade. CBR är idag en nationell strategi för att ge funktionshindrade möjlighet att delta i samhället och kräva sina rättigheter. Flera andra organisationer har också inkluderat kultur och religion som viktiga delar i det demokratistärkande arbetet i regionen. Inte minst i försoningsarbetet har det varit viktigt att inkludera kulturella aspekter och värna om att människor tillhörande olika religioner möts.

Organisationerna noterar att verksamhet som erhållit stöd, redovisar stärkta lokala ledarskapsstrukturer med ökad initiativförmåga. Ökat folkligt engagemang redovisas t.ex. inom handikappområdet. Erfarenheterna visar vidare att direkt riktade kvinnoinsatser behövs. Därutöver konstaterar de svenska organisationerna att samarbetsorganisationernas lokala förankring och målgruppens aktiva medverkan är viktig för en god måluppfyllelse.

Negativa erfarenheter finns inom områden där stöd givits till grupper med svag förankring hos målgruppen. Misstänksamhet och intolerans mellan grupper är en annan aspekt som redovisas som hämmande för utvecklingen av ett starkt civilt samhälle. Kyrkornas hierarkiska och mansdominerade struktur nämns också som utmanande. Svenska organisationers kontaktnät i regionen, samt deras kunskap och erfarenhet av stöd till utsatta och marginaliserade grupper genom lokala samarbetspartners, är viktiga för att stödja framväxten av ett starkt civilt samhälle, samt en demokratisk och jämlik samhällsutveckling i regionen.

Många utbildnings- och dialogfrämjande projekt i VB/G, bland annat genom Olof Palmes Internationella Center (OPC), har lagts ned tills vidare med anledning av den förvärrade situationen i Israel och Palestina.

Under perioden 1998–2001 uppgick utvecklingssamarbetet genom enskilda organisationer till 133 Mkr i MENA-regionen. Fyra länder/områden; Egypten, Libanon, VB/G och Yemen, mottog 80% av ramorganisationers bidrag till regionen, varav VB/G erhöll den högsta andelen på 36% (se tabell 6).

Tabell 6: Svenska enskilda (ram)organisationers sammanlagda utbetalningar per land 1998–2001, tkr

År	1998	1999	2000	2001	Totalt
Land					
ALG	126	-	320	330	776
EGY	4.313	4.398	3.485	4.842	17.038

IRAK	2.566	2.558	1.584	3.834	10.542
IRAN	100	55	-	-	155
ISR	5.286	-	-	-	5.286
JORD	1.097	923	287	288	2.595
LIB	5.614	4.958	4.649	4.402	19.623
MAR	-	-	-	-	-
SYR	-	-	624	393	1.017
TUN	1.316	635	1.365	1.605	4.921
VB/G	7.182	12.987	17.274	10.048	47.491
YEM	5.078	5.337	6.106	5.597	22.118
REG. N.AFR.	-	-	1.500	418	1.918
Totalt	32.678	31.851	37.194	31.757	133.480

Källa: Uppgifter från SEKA/EO:s statistik.

Tio olika ramorganisationer finansierade projekt i regionen under perioden (se tabell 7). Stöd utgick till ett stort antal lokala samarbetspartners, t.ex. lokala enskilda organisationer, föreningar, och kyrkor, i elva olika länder. VB/G var det område där flest – nio stycken av tio – ramorganisationer engagerade sig. Diakonia, Olof Palmes Internationella Center, Pingstmissionens Utvecklingssamarbete och Svenska Missionsrådets Biståndsnämnd hade under perioden en omfattande geografisk spridning i sin verksamheten såtillvida att de finansierade aktiviteter i minst fem olika länder (se tabell 7).

Tabell 7: Svenska enskilda (ram)organisationers utbetalningar per land 1998–2001, tkr

	Diak.	For.Syd	LO/TCO	OPC	PMU	Rädda Barn.	SMR	SRK	Sv. Kyrk.	Utan Gräns.	Totalt
Land											
ALG	-	-	-	776	-	-	-	-	-	-	776
EGY	4.746	-	-	-	331	-	6.044	-	5.917	-	17.038
IRAK	5.862	1.921	-	113	-	-	2.646	-	-	-	10.542
IRAN	-	-	-	-	155	-	-	-	-	-	155
ISR	-	-	-	3.922	-	-	-	-	1.364	-	5.286
JORD	729	-	132	-	160	-	1.574	-	-	-	2.595
LIB	6.757	1.161	-	-	-	3.049	6.742	-	1.913	-	19.623
MAR	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
SYR	-	-	-	-	-	-	1.017	-	-	-	1.017
TUN	-	-	32	186	-	-	4.703	-	-	-	4.921
VB/G	4.887	1.546	448	9.315	4.327	5.030	8.609	-	5.684	7.645	47.491
YEM	-	-	-	-	3.908	18.210	-	-	-	-	22.118
REG. N.AFR	418	-	-	-	-	-	-	1.500	-	-	1.918
Totalt	23.399	4.628	612	14.312	8.881	26.289	31.335	1.500	14.878	7.645	133.480

Källa: Uppgifter från SEKA/EO:s statistik.

Ca 78% av bidragen användes för insatser inom sektorerna MR och demokrati, utbildning, och hälsovård (se tabell 8). Jämfört med 1994–98, har det skett en betydande ökning av MR och demokrati insatser, medan bidragen till utbildning, hälsovård och övrig social infrastruktur har minskat. Ungefär hälften av demokrati- och MR-insatserna skedde i VB/G.

Tabell 8: Svenska enskilda (ram)organisationers utbetalningar/sektor och land 1998–2001, tkr

Sektor	MR &	Utbildn.	Hälso.	Övriga	Övrigt	Infra.,	Natur-	Totalt
Land								
ALG	776	-	-	-	-	-	-	776
EGY	2.968	3.123	3.055	2.569	3.303	1.467	553	17.038
IRAK	2.906	3.479	1.504	2.160	-	-	492	10.542
IRAN	-	155	-	-	-	-	-	155
ISR	3.922	1.336	-	-	28	-	-	5.286
JORD	582	410	1.525	78	-	-	-	2.595
LIB	5.323	4.262	5.578	3.309	850	-	300	19.623
MAR	-	-	-	-	-	-	-	-
SYR	-	-	-	-	-	1.017	-	1.017
TUN	470	1.176	2.526	279	218	252	-	4.921
VB/G	20.828	12.704	4.971	4.192	489	1.746	2.562	47.491
YEM	1.900	9.011	7.777	3.430	-	-	-	22.118
REG.N.AFR.	1.175	-	646	-	-	96	-	1.918
Totalt	40.850	35.656	27.582	16.017	4.888	4.578	3.907	133.480

Källa: Uppgifter från SEKA/EO:s statistik.

I enlighet med *Förhållningssätt för Sidas utvecklingssamarbete med Mellanöstern och Nordafrika* planeras en ytterligare satsning på MR och demokratifrågor i regionen, främst genom Sida/DESA och Sida/Kulturs försorg. Sida är också positiv till ett fortsatt engagemang från de svenska enskilda organisationerna i MENA-regionen och överväger att inom dessa områden ytterligare främja svenska enskilda organisationers samarbete med det civila samhället i regionen.

5.2 Humanitärt bistånd och konflikthantering – SEKA/HUM

Det humanitära biståndets omedelbara mål är att skydda människoliv i enlighet med internationell humanitär rätt, samt att bidra till att lindra följderna för de som drabbas av väpnade konflikter och naturkatastrofer. Biståndet skall så långt som möjligt främja långsiktiga lösningar av uppkomna nödsituationer med utgångspunkt i lokalt tillgänglig kapacitet.

Flexibel användning av det humanitära biståndet krävs för att dess mål ska uppfyllas. Stöd kan bl.a. ges till tidig återuppbyggnad, förebyggande beredskap, försoningsfrämjande insatser av omedelbart intresse för den konflikt drabbade civilbefolkningen, återanpassning av f.d. soldater i civil tillvaro, humanitär minröjning och andra liknande insatser som positivt kan bidra till en snar lösning eller lindring av humanitära katastrofer.

5.2.1 Humanitärt bistånd och konflikthantering i MENA-regionen

Som framgår av tabell 9 har det humanitära biståndet till regionen framförallt sin orsak i effekterna av väpnade konflikter. Uppemot 83% av det totala humanitära biståndet har tilldelats Irak, Algeriet och VB/G. Endast en mindre del av biståndet har sin orsak i naturkatastrofer.

Det humanitära biståndet har fokuserats på stöd till civilbefolkningen i Irak, palestinska flyktingar i Libanon och Västbanken/Gaza samt västsahariska flyktingar i Algeriet. Stödet har kanaliserats genom svenska och internationella organisationer samt genom FN-organ. Regionalt har stöd kanaliserats via Internationella Rödakorskommittén (IRKK) och Internationella Rödakors/Rödahalvmåne Federationens (SRK/IRKF) verksamhet.

Irak har erhållit mest humanitärt stöd. Stöd har givits till återuppbyggnad av bostäder, skolor och kliniker, vatten och sanitet, hälsoinsatser, minröjning och hälsokost för särskilt utsatta grupper. Sida har i likhet med andra givare och organisationer verksamma i Irak gjort bedömningen att den humanitära situationen i centrala och södra Irak är svårare än i norra Irak varför stödet i norr minskats till förmån för centrala och södra Irak. I centrala och södra Irak har det humanitära stödet fokuserats på vatten och sanitet och tilläggs-kost för särskilt utsatta grupper.

Till de västsahariska flyktingarna i Tindouf i Algeriet har biståndet bestått av fraktbidrag av kläder och vällingpulver samt stöd till vatten-transporter inom flyktinglägren. Stödet har kanaliserats genom svenska enskilda organisationer. Under 1998 utgick även stöd till mer demokratiinriktade insatser då man förutsåg att en folkomröstning skulle ske under året. Frågan om folkomröstning ligger på FN:s säkerhetsråds agenda, men har ännu inte kunnat genomföras. Flyktinggruppen är i princip helt beroende av stöd utifrån. Det humanitära arbetet har försvårats beroende på att de svenska enskilda organisationerna, t.ex. Praktisk Solidaritet och Caritas Sverige, haft problem att erhålla visum till Tindouf.

I Libanon har stöd utgått till de palestinska flyktingarna där majoriteten lever i eller i närheten av flyktingläger. De palestinska flyktingarna i Libanon är generellt mer utsatta än motsvarande flyktingar i Jordanien och Syrien beroende på den komplexa politiska situation som råder där. De palestinska flyktingarna i Libanon saknar bl.a. möjlighet att erhålla arbetsstillstånd av myndigheterna, vilket naturligtvis minskar försörjningsmöjligheterna.

Under perioden har det humanitära biståndet till Västbanken och Gaza utökats betydligt beroende på det upptrappade våldet som utlöstes i samband med al-Aqsa Intifadans utbrott i september 2000. Majoriteten av detta stöd har kanaliserats genom UNRWA och ICRC.

Tabell 9: Humanitärt bistånd och konflikthantering i MENA-regionen per land 1998–2001, tkr

År	1998		1999		2000		2001		Totalt
Land	Natur- katastr.	Konflikter	Natur- katastr.	Konflikter	Natur- katastr.	Konflikter	Natur- katastr.	Konflikter	
ALG	-	22.286	-	15.679	-	1.494	-	16.537	55.996
EGY	-	250	-	250	-	-	-	-	500
IRAK	-	56.671	-	67.139	-	59.226	-	30.529	213.565
IRAN	-	-	-	250	-	-	-	-	250
ISR	-	5.500	-	-	-	-	-	-	5.500
JORD	-	500	-	1.170	-	500	-	-	2.170
KUW	-	750	-	750	-	-	-	-	1.500
LIB	-	6.890	-	3.196	-	4.547	-	3.256	17.889
MAR	-	-	-	-	-	-	-	-	-
SYR	-	250	-	500	-	250	-	-	1.000
TUN	-	1.500	750	-	750	-	-	-	3.000
YEM	-	-	-	-	-	-	-	-	-
VB/G	-	14.070	-	9.874	1.617	11.207	-	12.467	49.235
REG. M.Ö.	-	-	750	3.750	750	8.290	-	18.143	31.683
REG. N.AFR.	-	-	-	-	-	1.770	-	2.050	3.820
Totalt	-	108.667	1.500	102.558	3.117	87.284	-	82.982	386.108

Källa: Sidas Årsredovisningar.

6. Demokrati och social utveckling – DESO

6.1 Demokrati, mänskliga rättigheter och god samhällsstyrning – DESO/DESA

Målet för biståndet till stöd för demokrati, mänskliga rättigheter och god samhällsstyrning är att bidra till en demokratisk samhällsutveckling genom stöd till demokratiska processer, utvecklingen av demokratiska institutioner och framväxten av en demokratisk kultur samt respekten för de mänskliga rättigheterna. Det senare innefattar både barns, kvinnors, funktionshindrades och minoriteters rättigheter. Verksamheten syftar också till att stärka den offentliga förvaltningens förmåga att fungera enligt principerna om ansvarighet, ansvarsutkrävande, insyn, deltagande, förutsägbarhet, effektivitet och motverkande av korruption. År 2001 utbetalade DESA totalt SEK drygt 433 mkr för främjande av demokrati, mänskliga rättigheter och god samhällsstyrning.

DESA:s samarbetspartners täcker ett stort antal vitt skilda aktörer; politiska institutioner, civila samhället, rättsväsendet, förvaltningar m.m. Det kan t.ex. vara enskilda lokala, svenska eller internationella organisationer som arbetar med demokrati och mänskliga rättigheter. DESA stöder och samarbetar också med för rättsväsendet relevanta aktörer som t.ex. ombudsmannafunktioner, åklagarmyndigheter, domstolsväsende, polisväsende, justitieministerier och inrikesministerier. Universitet, parlament, revisionsbyråer, riksbank, finansministerier, skatteförvaltningar, statistikbyråer, lantmäteri, lokala myndigheter och kommuner är exempel på andra viktiga samarbetspartners för DESA.

Medel inom den särskilda posten för demokrati och mänskliga rättigheter kanaliseras främst via olika internationella organisationer, men även genom några svenska organisationer som arbetar inom dessa ämnesområden. Stöd utgår även till några FN-organisationer. Bidrag ges till ca 70 organisationer, varav ett tjugotal är större och de övriga relativt små. Exempel på organisationer som erhåller medel är *Parliamentarians for Global Action* (PGA), *Women Law and Development* (WLD), Frivilligorganisationernas Fond för Mänskliga Rättigheter (MR-fonden) och *International Commission of Jurists* (ICJ). Dessa organisationer genomför i sin tur insatser på internationell, regional och nationell nivå, men någon landspecifik redovisning låter sig knappast göras. I MENA-regionen är det endast i VB/G som demokrati- och MR-insatser är landradsfinansierade.

6.1.2 Demokrati, mänskliga rättigheter och god samhällsstyrning i MENA-regionen

Direkt stöd genom DESO/DESA till MENA-regionen för främjandet av demokrati, mänskliga rättigheter och god samhällsstyrning ges idag nästan uteslutande till VB/G. 1998–2001 finansierades endast ett projekt utanför de palestinska områdena. Detta var en studie om dödsstraffets användning i Libanon utförd av *Jurists Committee for the Abolition of the Death Penalty*, varav Sidas bidrag uppgick till 21725 kr.

Under perioden 1998–2001 uppgick det av DESO/DESA utbetalade utvecklingsbiståndet till VB/G till 97 Mkr (se tabell 10), varav merparten gick till främjandet av MR. I arbetet med MR-frågor har inte enbart utvecklingen av politiska och civila rättigheter givits stöd, utan även främjandet av ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. Stärkandet av de senare har främst gjorts genom stöd till den Palestinska Barnplanen via Barnsekretariatet inom det palestinska *Ministry of Planning and International Cooperation* (MOPIC).

Mellan 1998–2001 skedde en ökning av utbetalda medel för främjandet av mänskliga rättigheter då de pågående insatserna kom att finansiellt utökas. MR-insatserna har också i större utsträckning än andra insatser kunnat genomföras trots al-Aqsa Intifadans utbrott i september 2000.

Tabell 10: Demokrati, mänskliga rättigheter och god samhällsstyrning på VB/G per delsektor 1998–2001, tkr

År	1998	1999	2000	2001	Totalt
Delsektor					
Mänskliga rättigheter	18.024	17.775	20.874	25.710	82.383
Rättsväsende	1.529	54	2.450	929	4.962
Demokrati	-	-	1.900	1.900	3.800
Offentlig förvaltning	1.076	2.479	1.735	988	6.278
Totalt	20.629	20.308	26.959	29.527	97.423

Källa: Uppgifter från DESO/DESA:s statistik.

Sedan 1999 har målsättningen varit att uppnå en jämnare balans mellan MR-insatser och insatser till stöd för rättsväsende, demokrati och offentlig förvaltning. För detta ändamål inleddes diskussioner med ett flertal olika aktörer, bl.a. det palestinska parlamentet. Av olika skäl har detta inte lett till några konkreta resultat, främst därför att de rätta förutsättningarna inte funnits på den palestinska sidan; antingen har lagstiftning och rollfördelning varit oklar, eller så har viljan saknats. Den upptrappning som följde på al-Aqsa Intifadan har ytterligare försvårat möjligheterna för nya initiativ. Sedan al-Aqsa Intifadans utbrott har dock ett mindre stöd till demokratiinsatser via två palestinska enskilda organisationer kunnat inledas.

Inom rättsväsendet skedde en betydande minskning av utbetalningarna under den senare delen av 1998 och under hela 1999. Detta orsakades av samarbetssvårigheter, främst med den palestinska polisen, och av en oklar rollfördelning vilket resulterade i att de flesta givarna temporärt drog sig ur. År 2000 återupptogs samarbetet och slutfördes under 2001. Planer på fortsatt stöd har lagts ned tills vidare p.g.a. den senaste tidens försämrade säkerhetssituation.

Indirekt har DESO/DESA även gett ett visst stöd till främjandet av demokrati, mänskliga rättigheter och god samhällsstyrning i MENA-området, via en rad olika internationella organisationer. Budgetstöd gavs under 1998–2001 till följande internationella organisationer, som var aktiva i bl.a. MENA-regionen: *El Taller*, IDEA, *International Federation of Human Rights Leagues* (FIDH), *Interrights – The International Center for the Legal Protection of Human Rights*, *Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights*, *Penal Reform International* (PRI), samt Raoul Wallenberg institutet.

I enlighet med *Förhållningssätt för Sidas utvecklingssamarbete med Mellan-östern och Nordafrika* (GD 41/02) kommer DESO att utforma ett treårigt program (2003–2005) för arbetet med demokrati och mänskliga rättigheter i MENA-regionen. Därmed förväntas stödet till demokrati- och MR-frågor i MENA-regionen öka under perioden 2003–2005.

6.2 Kultur och Media – DESO/Kultur & Media

Det övergripande målet för Sidas kultursamarbete är att skapa förutsättningar för kulturell mångfald, skapande verksamhet och en hållbar utveckling baserad på de mänskliga rättigheterna. För att uppnå denna målsättning, koncentrerar Sida sitt kultursamarbete till sex olika områden.

Kulturpolitik – att skapa förutsättningar för en kulturpolitik som respekterar de mänskliga rättigheterna och tar hänsyn till kulturutövarnas kunskaper, åsikter och visioner.

Det fria ordet och medierna – att stödja journalistikens utveckling och främja oberoende mediers möjligheter att bidra till allmänhetens tillgång till information och samhällsdebatt.

Information och samhällsdebatt i det civila samhället – att skapa förutsättningar för allmänhetens tillgång till fri information och möjlighet att delta i samhällsdebatten.

Utbildning och skapande verksamhet – att skapa förutsättningar, särskilt för barn, att delta i skapande verksamhet.

Institutionell infrastruktur för kultur – att skapa förutsättningar för professionella möten och regional samverkan mellan kulturutövare i utvecklingsländerna.

Kulturarvet – att skapa förutsättningar för ett hållbart bevarande och nyttjande av kulturarv.

Kultur och medieproduktion – att skapa förutsättningar för kultur- och medieproduktion i samarbetsländerna.

Sidas huvudsakliga samarbetsparter i kultursamarbetet är kulturinstitutioner och kulturministerier, enskilda organisationer, kultur- och medieproducenter, regionala och globala nätverk, samt svenska kultur- och medieinstitutioner. Sida strävar efter att nå vissa utvalda målgrupper, t.ex. barn och ungdomar, kvinnor, minoritetsgrupper, kulturutövare och journalister. 2001 betalade DESO/Kultur totalt ut 175 Mkr till media- och kulturinsatser världen över.

6.2.1 Kultur och Media i MENA-regionen

Sidas kultur- och mediestöd till MENA-regionen är nästan helt koncentrerad till VB/G. Av de 53 Mkr som utgick i regionen 1998–2001, avsåg 51 Mkr de palestinska områdena (se tabell 11). De resterande 2 Mkr hade

visserligen en regional inriktning, men huvuddelen av detta stöd gick även det till VB/G.

Tabell 11: Kultur och Media i MENA-regionen 1998–2001, tkr

År	1998	1999	2000	2001	Totalt
Land					
Västbanken/Gaza	9.072	11.980	12.415	17.954	51.421
Regionalt MENA	-	-	1.035	941	1.976
Totalt	9.072	11.980	13.450	18.895	53.397

Källa: DESO/Kulturs statistik.

Till VB/G har kultur- och mediestödet inriktats på att i första hand försöka tillgodose barns och ungdomars intellektuella, emotionella och konstnärliga utveckling. Flickors behov har särskilt uppmärksammats. De områden som idag prioriteras är barnlitteratur, teater/drama, musik och kulturarvet.

Inom kulturarvet har en stor insats gjorts av en palestinsk expertgrupp för att kartlägga kulturhistoriskt skyddsvärda byggnader. Inom medie-sektorn har bl.a. fortbildning av journalister med särskild betoning på etiska frågor och demokrati getts stöd. Fortbildningen av journalister har huvudsakligen skett vid Birzeit-universitetet och kvinnliga journalister har haft ett visst företräde. En stor andel av den palestinska journalistkåren har också deltagit i någon av de kurser som det svenska utbildnings-institutet Fojo i Kalmar arrangerat.

De viktigaste samarbetsparterna på den palestinska sidan är, förutom kultur- och undervisningsministerierna, enskilda institutioner och organisationer. Sidas stöd kanaliseras genom institutioner och organisationer som Diakonia, Dramatiska Institutet, Göteborgs Musikhögskola och Fojo.

Inom ramen för *Förhållningssätt för Sidas utvecklingssamarbete med Mellan-östen och Nordafrika* kommer Sida/Kultur att genomföra ett regionalt kultur- och mediasamarbete i syfte att främja demokratisering, ökad öppenhet och det fria ordet.

7. Forskningssamarbete – SAREC

Målet med SARECs forskningssamarbete är att stärka utvecklingsländernas forskningskapacitet och främja utvecklingsinriktad forskning genom stöd till forskningssamarbete med och mellan u-länder, till internationell forskning med inriktning på utvecklingsländer, samt till forskning om utvecklingsländer i Sverige. År 2001 uppgick det totala forskningssamarbetet till 828 Mkr.

7.1 Svensk forskning om och i MENA-regionen

Under perioden 1998–2001 har Sidas forskningsstöd till MENA-regionen varit litet. Svenska universitet erhöll totalt 11,6 Mkr för att bedriva forskning om och i regionen (se tabell 12). Detta bidrag gick till totalt 17 studier och forskningsprojekt, vilka huvudsakligen berörde sektorer som mark- och vattenvård, hälsa, kultur och genusfrågor. Flertalet studier och projekt fokuserade på Irak, Tunisien och VB/G. Karolinska Institutet samt Göteborgs och Lunds Universitet var de största svenska aktörerna.

Tabell 12: Svensk forskning om och i MENA regionen per land 1998–2001, tkr¹²

År	1998	1999	2000	2001	Totalt
Land					
UAE	550	350	310	400	1.610
Irak	-	550	625	550	1.725
Iran	-	-	-	250	250
Jordanien	-	20	-	-	20
Libanon	450	380	-	400	1.230
Marocko	450	360	350	750	1.910
Syrien	450	380	-	400	1.230
Tunisien	450	360	55	475	1.340
VB/G	600	275	200	1.234	2.309
Totalt	2.950	2.675	1.540	4.459	11.624

Källa: Uppgifter från SAREC:s statistik.

¹² I det stöd som redovisas här, ingår samtliga studier som involverade minst ett MENA-land.

Genom stöd till ett antal internationella organisationer aktiva i bl.a. MENA-området har Sida även indirekt bidragit med resurser till forskning i regionen. Afrikanska organisationer som *African Association of Political Science* (AAPS), *Association of African Universities* (AAU) och *The Council for the Development of Social Science Research in Africa* (CODESRIA) har under perioden erhållit stöd från Sida i vilket de Nordafrikanska länderna ingår. Något liknande samarbete har inte erhållit stöd i Mellanöstern.

I enlighet med *Förhållningssätt för Sidas utvecklingssamarbete med Mellanöstern och Nordafrika* kommer SAREC att utveckla forskningssamarbetet med länderna i MENA-området. Ett sådant samarbete skall framförallt främja utbyte, ömsesidig kunskapsutveckling, större öppenhet, samt dialog mellan regionens forskare och det svenska forskarsamhället. Det har föreslagits att en sådan forskningssatsning bör utvecklas inom ramen för *Swedish Research Links*.¹³

¹³ Swedish Research Links är ett forskningssamarbete och består av tre komponenter, South Africa-Swedish Research Partnership Programme, Asia-Swedish Research Partnership Programme samt Middle East and North Africa Research Partnership Programme. Swedish Research Links utvecklas för att främja kontakterna mellan forskare i Sverige och mer resursstarka u-länder i Asien, vilket görs i enlighet med regeringens Asienstrategi (Reg. Skr. 1998/99 86–96).

8. Övrigt

8.1 Linnaeus-Palme programmet

På uppdrag av regeringen inrättade Sida år 2000 utbytesprogrammet Linnaeus-Palme för lärare och studenter på högskolans grundutbildning. Programmets syfte är att stärka samarbetet på student- och lärarnivå mellan svenska universitet och högskolor samt lärosäten i Afrika, Asien och Latinamerika samt ett antal länder i Central- och Östeuropa. Stipendier ges till studenter för att bedriva heltidsstudier under en till två terminer; i utvecklingsländer för svenskar och i Sverige för elever från utvecklingsländer. Lärarna har ett motsvarande utbyte under 3–8 veckor. Programmet administreras av Internationella programkontoret för utbildningsområdet inom Utbildningsdepartementet.

8.1.1 Linnaeus-Palme i MENA-regionen

Under perioden 2000–2002 beviljades totalt 10 projekt med anknytning till MENA-regionen, främst Jordanien och Egypten. Programmet är relativt nystartat och en utvidgning av antalet projekt är under planering. För studieåret 2002–2003 planeras ytterligare sju projekt att genomföras i MENA-regionen.

Tabell 13: Beviljade projekt inom Linnaeus-Palme programmet i MENA-regionen

År	2000	2001–2002	Totalt
Land			
Egypten	1	2	3
Iran	1	-	1
Jordanien	2	2	4
Libanon	1	-	1
Palestina	1	-	1
Totalt	6	4	10

Källa: Uppgifter från Programkontorets statistik.

8.2 Minor Field Studies (MFS)

Minor Field Study (MFS) är ett Sidafinansierat stipendieprogram för studenter på högskolor som vill skriva sin C- eller D-uppsats om internationellt utvecklingssamarbete. Syftet med stipendierna är att öka svenska

högskolestudenter kunskaper om utvecklingsländerna och om det svenska utvecklingssamarbetet. Programmet administreras av ett 50-tal olika universitets- och högskoleinstitutioner. Stipendiet är utformat som ett resestipendium. Resultatet presenteras i form av ett examensarbete/motsvarande och en reserapport. 2001 erhöll totalt 509 högskolestudenter MFS-stipendier.

8.2.1 Minor Field Studies i MENA-regionen

Under åren 1998–2001 erhöll 44 högskolestudenter MFS-stipendier för att göra sin C- eller D-uppsats i och om MENA-regionen. Av dessa, utgjorde de som arbetade med Israel/Palestina den överlägset största gruppen. Generellt sett är det få studenter, ca 2%, som väljer att göra sin MFS i MENA-regionen.

Tabell 14: Minor Field Studies i MENA-regionen per land 1998–2001

År	1998	1999	2000	2001	Totalt
Land					
Egypten	-	1	-	1	2
Irak	-	-	1	-	1
Iran	-	-	1	1	2
Israel/Palestina	10	7	4	3	24
Jordanien	-	-	2	-	2
Libanon	1	-	3	2	6
Marocko	2	1	1	-	4
Tunisien	-	1	2	-	3
Totalt	13	10	14	7	44

Källa: Uppgifter från Programkontorets statistik.

Att halvera fattigdomen i världen till år 2015 är vår tids största utmaning. Det kräver samarbete och uthållighet. Samarbetsländerna ansvarar för sin utveckling. Sida förmedlar resurser och utvecklar kunskap och kompetens. Det gör världen rikare.

STYRELSEN FÖR INTERNATIONELLT
UTVECKLINGSSAMARBETE

105 25 Stockholm
Besöksadress: Sveavägen 20
Telefon: 08-698 50 00
Telefax: 08-698 56 15
www.sida.se, info@sida.se